

piske hav, og fra Nordkapp til Nord-Afrika. Krigslykken hadde fulgt Hitlers tropper, og få visste at det fra nå av skulle gå mot undergang og fortapelse for Det tredje rike.

Det første jeg er i stand til å huske, må ha skjedd seinhøsten 1944. Da var jeg to og et halvt år, og det som hendte, etsa seg fast i minnet. I grenselandet mellom søvn og fantasi kom det ofte tilbake som mareritt, det jeg så ved landeveien, riksvei 50, noen få meter fra vår egen stuetrapp. Mange år seinere forsto jeg hva jeg hadde sett:

Jeg står og stirrer på ei endeløs rekke av fillete, utslitte russiske krigsfanger på marsj fra Litzafronten mot et ukjent mål. Jeg ser at de ser meg, og jeg ser smil og handbevegelser som søker kontakt. Plutselig kommer en av dem mot meg og rekker fram handa med ei lita blikkeske. Han stanser og det kommer løpende en mann med pistol. Jeg hører et smell og den russiske soldaten siger sammen, men ligger ennå og stirrer på meg og holder blikkeska mot meg. Så plutselig er bestemor der, river meg løs og vil ha meg i hus. På tur over tunet ser jeg to mann som slår eller pisker et menneske ved støtta på Litjbakken, ikke mange meter fra oss. Vel inne i stua, trekker bestemor ned rullegardin, og det blir dunkelt i rommet. Hun spør om jeg er redd, og jeg husker ikke om jeg svarte. Ei anna erindringsøy begynner med skingrende sirener og travel flukt over veien til en primitiv bunker som var bygd bak en stor stein. Her krøp jeg inn sammen med mamma og pappa som satt tause og venta på noe som kunne komme til å skje. Fra krigshistoria vet jeg i dag at alarmen gikk når tyskerne venta angrep fra engelske bombe-fly.

Det tredje minnet jeg har, er lykkeligvis bare godt og trygt, og balanserer de to skrekkopplevelsene. Mammans søstre, Ildrid og Jorunn er på besøk og sitter og klipper mattefiller i lag med mamma. Det er kveld og praten går om løst og fast. For meg er dagen slutt, og sakte kommer den gode søvnen listende på mjuke poter.

Freden bryter løs

Den 8. mai 1945 brøt freden løs. Jeg sier det på den måten fordi også de nærmeste åra på mange måter ble vanskelige. Selve kapitulasjonen gikk fredelig ved at tyskerne leverte fra seg våpen og etterhvert bega seg sørover. Store mengder bygninger og materiell sto igjen, og ble overtatt

av organisasjonen Fientlig eiendom. Jeg husker endeløse rekker med kjøretøy, og mange havarerte fly langs rullebanen. I maktvakuumet mellom tysk og norsk kontroll ble Bardufoss et Eldorado for folk fra nær og fjern som ville hamstre og fylle sine slunkne depot etter fem år med krig. For Ulvestad ble det et problem at gården lå innafor hamstringsonen, og blant anna ble godt seletøy stjålet fra fjøsskjulet. Flere kanister med bensin som fader'n hadde gjemt unna, ble lokalisert av hamstrere og forsvant. Onkel Lasse var kommet tilbake fra Sverige i uniform. Han sto tilfeldig på veien da en lastebil kom kjørende fra flyplassen. Bilen bråstoppet, og to mann hoppet ut og løp til skogs. Lasse overtok bilen, og hadde den i sin forvaring flere uker før han så seg nødt til å avlevere kjøretøyet til Fientlig eiendom. Han ble berømmet for resolutt opptreden!

Tida var også inne for det politiske oppgjøret som måtte komme. Morfar Arthur var engasjert i politikk og tidens spørsmål. I mellomkrigstida sognet han til Bondepartiet, men da krigen kom, meldte han seg inn i Nasjonal Samling. Dette ble det ikke snakket om etter krigen, og jeg fikk bare tilfeldige kunnskaper om slikt. Ifølge "Liste nr.1", en oversikt over NS folk som ble laget rett etter krigen, var Arthur lagfører i NS. Jeg har snakka med Roald Haugli om morfars gjøren og laden som NS-medlem. Roald mente at Arthur ikke hadde agitert for partiet, og heller ikke foretatt seg noe som ble oppfatta som "over streken". Han kunne også huske at onkelen i de siste ukene før den tyske kapitulasjonen, hadde det vondt. Han var nok redd for hva som kunne komme med freden. Blant annet hadde han dratt til Øverbygd for å søke trøst og råd hos broren, han Ola-Sola. Der hadde han ikke fått hjelp, og da han kom til broren Sverre i Hauglia, var han langt nede. Roald Haugli husker farens kommentar:

- Han bror har det ikkje godt no.

Da kapitulasjonen var et faktum, rømte Arthur til skogs og søkte tilflukt i Borgestad-hytta. Dit måtte svigersønnen på Ulvestad gå med mat til flyktningen. Straffen for NS-medlemskapet ble mildere enn han hadde fryktet. Det førte til en kortere internering på Bardufoss i 1945, og han ble stengt ute fra politikken noen år. I gamle papirer har jeg funnet et dikt som morfar må ha skrevet mens han var på flukt innover lia. Det er datert to dager før frigjøringa, og er vel tiltenkt skribenten på tre-årsdagen den 19. mai. Diktet reflekterer også litt av det som rører seg i morfar disse dramatiske maidagene.